

Юрченко О.В.

аспірант,

*Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини*

СОЦІАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАРУБІЖНИХ ВЧЕНИХ

На рубежі ХХ та ХХІ ст. відбувається світове усвідомлення того, що саме розвиток людини в її інтересах та її власними силами (human development for development by development) є гуманістичною метою прогресу. В європейських країнах проведено значну кількість досліджень, що розкривають елементи досліджуваної компетентності, визначено їх вплив на результативність процесу розвитку особистості.

На основі аналізу зарубіжних досліджень було з'ясовано, що наукове обґрунтування поняття «соціальна компетентність» було розпочато у середині ХХ ст. з аналізу теорій соціального розвитку особистості та його результатів (А. Bandura, J. Bowlby, E. Erikson та ін.). Сьогодні ґрунтовно представлено сутність та моделі соціальності компетентності людей різного віку (McClellan, D. E., & Kinsey, S., Bierman, Broderick, P., & Blewitt, P., K. Blandon, A. Y., Calkins S. D., Keane, S. P., & O'Brien, M., Huitt, W. & Dawson, C., та ін.); способи і шляхи її формування (D'Zurilla T.J & Goldfried, M.R., Katz, L. G., & McClellan, D. E., Chan, D., Ramey, S., Ramey, C., & Schmitt, N., Вим Слот, Хан Спанярд, Воівін, М., Шонкофф, J. та ін.). Досліджено взаємозумовленість процесу розвитку соціальної компетентності з різними процесами – проявами тривожності, мотивами діяльності, успішністю навчання тощо. Розкрито основи соціально-емоційного навчання як дієвого шляху формування соціальної компетентності учнів тощо.

У зарубіжній науковій літературі представлено значну кількість визначень поняття «соціальна компетентність» у відповідності до теорій соціального розвитку особистості, вікових особливостей та структури поняття, зокрема обґрунтовано його сутність як:

– здатність особистості до координації дій міжособистісної взаємодії, до організації соціальної поведінки в різних соціальних умовах та ситуаціях, відповідно до своїх потреб та соціальних законів і моральності (К. Бірман) [2, с. 141];

– здатність людини ефективно застосовувати соціальні навички для того, щоб досягти цілей в соціальних взаємодіях (С. Магелінскайте, А. Капелайте, В. Легкаускас [7, с. 2];

– сукупність знань, умінь та навичок, що визначають якість соціальної поведінки людини (У. Каннінгс) [5, с. 155];

– навички й уміння людини, що достатні для виконання обов'язків, властивих даному життєвому періоду, в якому ця людина знаходиться; стан рівноваги між вимогами, що висувуються до дитини в даний віковий період з боку суспільства, середовища, в якому він живе, та його можливостями (В. Слот, Х. Спанярд) [1, с. 64];

Основою для значної кількості емпіричних досліджень стали визначені Академією соціального та емоційного навчання п'ять ключових компетенцій, які забезпечують основу для ефективного соціального розвитку, отже визначають формування соціальної компетентності: самосвідомість (здатність мислити, розуміти себе, наявність реальної оцінки власних здібностей, почуття впевненості у собі); соціальне розуміння (розуміння того, що інші відчують і думають; оцінювати людей і взаємодіяти позитивно з різними групами); самоуправління (управління своїми емоціями, почуттями, діями; здатність до встановлення та досягнення цілей; наполегливий перед обличчям невдач та фрустрації); навички взаємодії (створення і підтримання дружніх відносин на основі чіткої комунікації, співпраці, стійкість до неадекватного соціального тиску, ведення переговорів по вирішенню конфлікту, а також звертатися за допомогою в разі необхідності); відповідальність у прийнятті рішень (здатність робити вибір, заснований на аналізі існуючих факторів та можливих наслідків альтернативних дій, поважати інших та брати на себе відповідальність за свої рішення) [3].

Дослідники У. Хайт, К. Доусон визначають ставлення, знання, уміння й здатності у вигляді шести компонентів соціальної компетентності: розуміння власних та чужих емоцій; управління імпульсами та здатність вести себе відповідним чином; здатність до ефективного спілкування; здатність формувати здорові й конструктивні відносини; здатність співпрацювати з іншими; здатність до вирішення конфліктів [4].

Доведено, що у період початку навчання у початковій школі соціальна компетентності учня повинна включати систему соціальних навичок, таких як самоконтроль, почуття власної гідності, здатність розуміти і слідувати вказівкам та правилам, навички розв'язання конфліктів, спілкування, співробітництва і взаємодії. Розкрито взаємозв'язок розвитку досліджуваної компетентності учнів та інших складових їх успішної соціалізації у школі. Зокрема, у дослідженнях Elias & Haynes, McClellan, D. E., & Kinsey, S., Malecki & Elliot та ін. доведено зв'язок між розвитком соціальної компетентності та успішністю учнів. Емпіричні пошуки С. Магелінскайте [6], доводять, що рівень соціальної компетентності школяра на початку першого класу тісно пов'язаний з якістю взаємодії «учень – учитель» і поступово змінюється через півроку навчання. Група литовських дослідників С. Магелінскайте, А. Капелайте, В. Легкаускас на основі використання емпіричних методик довела, що рівень сформованості соціальної компетентності в учнів початкової школи протилежно пропорційний їх шкільній тривожності та була виявлена позитивна кореляція між соціальною компетентністю та мотивацією учіння [7].

На основі аналізу освітніх ресурсів з'ясовано, що за рубежом створено значну частину інформаційних сайтів, блогів організацій та приватних осіб, які надають допомогу вчителям, батькам, учням та усім зацікавленим особам у розвитку соціальної компетентності (<http://www.wingsforkids.org>; <http://www.leonardbernstein.com/person.htm>; <https://www.teachervision.com/emotional-development/teacher-resources/32913.html>; <https://www.lessonplanet.com>, <http://www.nccs.org>; <http://www.search-institute.org> та ін.) Практика їх

використання може бути запозичена у вітчизняний інформаційно-освітній простір.

Значна частина, проаналізованих нами зарубіжних досліджень, репрезентують розробки авторів щодо важливості соціально-емоційного навчання (social-emotional learning (SEL)) та способів реалізації його завдань. Прихильники соціально-емоційного навчання не спростовують ролі та значення традиційного академічного навчання, а проектують навчальні плани, що поєднують аспекти традиційного та соціально-емоційного навчання й доводять, що воно впливає на зменшення частоти проявів проблемної поведінки учнів та їх успішність. Основні ідеї соціально-емоційного навчання будуть нами репрезентовані на наступних етапах наукового пошуку.

Отже, емпіричні дослідження, що проведені науковцями Європи та США, доводять сенситивність дошкільного та молодшого шкільного віку для формування соціальної компетентності; необхідність врахування усіх агентів соціального розвитку (родини, середовища, громад, однолітків, засобів масової інформації, Інтернету тощо), а також те що, сформованість соціальної компетентності відіграє ключову роль у розвитку особистості, успішності її навчальної та життєвої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Вим Слот, Хан Спанярд. Нидерландская модель социальной помощи детям, ориентированная на социальную компетенцию. // Вестник психосоциальной и коррекционно-реабилитационной работы. – 2000. – № 1. – С. 60–74.
2. Bierman K. L. (2004). Peer rejection: Developmental processes and intervention. – New York: Guilford Press.
3. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL). (2003). Safe and sound: An educational leader's guide to evidence-based social and emotional learning programs. Chicago, IL: Author. Retrieved from <http://casel.org/publications/safe-and-sound-an-educational-leaders-guide-to-evidence-based-sel-programs>
4. Huit W. & Dawson C. (2011, April). Social development: Why it is important and how to impact it. Educational Psychology Interactive. Valdosta, GA: Valdosta State University. Retrieved from <http://www.edpsycinteractive.org/papers/socdev.pdf>
5. Kanning U. P. (2002). Soziale Kompetenz: Definition, Strukturen und Prozesse. Zeitschrift für Psychologie, – № 210. – P. 154–163.
6. Magelinskaitė, Š. (2011). Pirmaklasių mokinių socialinio subrendimo ir adaptacijos mokykloje rodiklių sąsajos. Pedagogika, – 103. – P. 45–51.
7. Šarūnė Magelinskaitė, Albina Kepalaitė, Visvaldas Legkauskas Relationship between social competence, learning motivation, and school anxiety in primary school / Procedia – Social and Behavioral Sciences – № 116(2014) // 5th World Conference on Educational Sciences – WCES 2013. – The Authors. Published by Elsevier Ltd. doi: 10.1016/j.sbspro.2014.01.683